

Våra synpunkter på den kommande reformeringen av den svenska biståndspolitiken

Bästa biståndsminister och utrikeshandelsminister Johan Forssell, och statssekreterare Diana Janse.

Tack för det gemensamma mötet om reformagendan den 5 maj, där vi fick möjlighet att bidra med olika tankar och inspel i relation till regeringens aviserade reformagenda för biståndet. Vi delar regeringens ambition att göra biståndet mer långsiktigt, transparent och effektivt, och utvecklar här nedan våra tankar om hur det kan genomföras i praktiken.

Vi välkomnar att regeringen fortsätter att prioritera både stöd för demokrati-, miljö- och människorättsförsvare runt om i världen samt långsiktigt uthålligt stöd för kvinnors, flickors och HBTQI+ personers rättigheter. Det är extra viktigt i en tid när autokratier vinner mark på demokratiers bekostnad, och där civilsamhällets utrymme att verka minskar kontinuerligt. Vi välkomnar särskilt att Sverige har drivit på för att rådsslutsatserna i EU:s strategi för global hälsa ska antas, inklusive de viktiga skrivningarna om sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter och hbtqi+-personer.

Vi välkomnar också att biståndsministern betonar vikten av ett fortsatt omfattande klimatbistånd. Det är helt avgörande i en tid när utsatta länder måste investera i anpassningsåtgärder för att klara ett varmare och mer instabilt klimat och även resurssvaga länder behöver investera i fossilfri energi och infrastruktur. Det är vidare positivt att regeringen har aviserat en fortsatt hög ambitionsnivå för bistånd till stöd för bevarande av biologisk mångfald.

Vi vill passa på att skicka med några viktiga inspel i relation till de ämnesområden som regeringen har valt att prioritera i reformagendan och de ledord om långsiktighet, transparens och effektivitet som regeringen eftersträvar – baserat på vad som har framkommit i budgetpropositionen 2022, regleringsbrevet till Sida och vid dialogmötet med civilsamhället den 5 maj.

Ukraina

Regeringens prioritering av stöd till Ukraina är välkommen och avgörande för att stå emot den olagliga och fullskaliga ryska invasionen av landet. Många lokalt engagerade i våra organisationer samlar in medel för att stödja våra medmänniskor i Ukraina. Samtidigt menar vi, vilket även statssekreteraren gett uttryck för, att de stora återuppbyggnadsbehoven i Ukraina måste finansieras med resurser utöver biståndet. Säkerhetsläget har förändrats, vilket har inneburit att försvarsbudgeten har ökat. Utifrån ett bredare säkerhetsperspektiv bör även en särskild fond etableras för Ukraina som också omfattar offentliga investeringar i förstörd infrastruktur samt andra återuppbyggnadsinsatser när det medges. I prioriteringen av Ukraina är det fortsatt viktigt att stödja lokala civilsamhällesorganisationer i landet och undvika att återuppbyggnaden förhindras av alltför snäva, givarstyrda kriterier på vad som klassas som humanitärt respektive långsiktigt bistånd. I både Ukraina och andra utdragna humanitära kriser krävs mycket mer flexibel finansiering.

Ett separat, additionellt, finansieringsspar för Ukraina frigör resurser för att upprätthålla stödet till de allra mest utsatta länderna i världen, inklusive hantering av återkommande politiska och klimatrelaterade kriser. Bistånd kan inte ensamt vända utvecklingen, men vi vet att bistånd kan göra skillnad genom våra olika partnersamarbeten runt om i världen. Demokratiaktörer i Myanmar får kraft att kämpa trots att omvärlden vänder blicken åt annat

håll, organisationer i Guatemala kan fortsätta sitt arbete mot korruption och för ett oberoende rättsväsende och det palestinska civilsamhället kan verka för ansvarsutkrävande av både den palestinska myndigheten och den israeliska ockupationsmakten.

Handel och bistånd

Vi välkomnar regeringens ambition att skapa synergier mellan bistånd och handel. Vi vet av erfarenhet att biståndet kan vara katalytiskt för både handel och utveckling. Men för att det ska bli verklig win-win krävs tid, lokalt ägarskap och att man utgår ifrån behoven på plats. Ju fler som har möjlighet att arbeta och konsumera på ett hållbart sätt, desto bättre blir den ekonomiska och sociala utvecklingen. Men för att jobbskapande investeringar på allvar ska bidra till samhällsutveckling och fattigdomsbekämpning behöver investeringarna samspela med utveckling av företagandets och arbetsmarknadens förutsättningar. Civilsamhället spelar redan i dag en viktig roll för sådan utveckling.

De arbeten som skapas behöver vara formella anställningar i den vita ekonomin. Formella arbetstillfällen är inte bara viktiga för den anställdas trygghet, de bidrar också till skatteintäkter som gynnar samhället i stort. Anständiga arbetsvillkor, där grundläggande internationella konventioner respekteras, är på samma sätt en förutsättning för att ge anställda möjlighet att med tryggare villkor lyftas ur fattigdom. Även svenska företag önskar se marknader där arbetsmarknadslagstiftning och rättsstatens principer efterlevs. Det skapar stabilitet och ett gynnsamt klimat för att etablera god affärsverksamhet.

Ytterligare ett exempel på en prioriterad fråga i samspelet mellan handel och bistånd är att stärka bönders och brygga över gapet mellan småskaliga bönder och fiskare i fattiga ekonomier och en marknad där de kan få rättvist betalt för sina varor. Då kan de stå på egna ben och inte längre vara beroende av bistånd.

Biståndet kan alltså kroka arm med näringslivet för att skapa förändring för både utvecklingsländer och företag.

Många företagare framhåller att bland det viktigaste som biståndet kan bidra med är att förbättra investeringsklimatet och de institutionella förutsättningarna genom kapacitetsbyggande, investeringar i infrastruktur, antikorrupsionsarbete, nätverkande och uppbyggnad av exempelvis organ för kvalitetskontroll. Det är nödvändigt för att handel och investeringar ska komma till stånd och växa. Dessutom behövs regelverk, och uppföljning av dessa, för att investeringar och handel verkligen ska leda till hållbar utveckling och att den verksamhet som bedrivs respekterar mänskliga rättigheter och vidtar nödvändiga miljöåtgärder. När sådana förutsättningar inte finns på plats tvingas inhemska och svenska företag lägga stora resurser på åtgärder som egentligen är samhällets uppgifter.

Vi vill i detta sammanhang påminna om förslaget till *Directive on corporate sustainability due diligence* som förhandlas i EU. Detta förslag, som stöds av många svenska företag, har tillkommit mot bakgrund av svag lagstiftning, svaga institutioner och bristande efterlevnad i många av de länder där europeiska företag verkar. Det har visat sig vara nödvändigt med bindande regler som säkerställer att alla företag respekterar mänskliga rättigheter, miljö och klimat. Detta måste innefatta att människor som kan påverkas negativt av företagets verksamheter ska tillfrågas i förväg, ges möjlighet att påverka och ha gett sitt samtycke och att människor som drabbas negativt ska kunna ställa ansvariga företag till svars i domstolar i EU, och få rätt till kompensation.

Vi ser positivt på ambitionen att med olika former av så kallad blandfinansiering mobilisera mer privata medel i investeringar för utveckling, fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling. Sveriges modell att använda Riksgälden som garant, snarare än fonderade biståndsmedel, bör inspirera andra utvecklingsfinansiärer. Genom bland annat projektet

Innovative Finance for Improved Livelihood som kombinerar en Sida-garanti med gåvofinansierat stöd till kapacitetsutveckling genomför vi sådan verksamhet. (Act Svenska kyrkan och We Effect)

Allra viktigast är att blandfinansiering används i sammanhang där det passar väl, och att det inte leder till lägre ambitioner i sektorer där offentliga investeringar är nödvändiga. Vi vill samtidigt passa på att varna för övertro på möjligheterna att mobilisera privata medel. Vår bild är att det i dag finns internationell samsyn om att det trots många års ansträngningar inte har varit möjligt att "go from billions to trillions".

Det avgörande är att fokus ligger på att utveckla samarbetsländernas egna näringar. Givetvis finns win-win-situationer där svenska företag bidrar till det lokala näringslivets utveckling. Men så snart det uppstår en risk för målkonflikt, att de svenska exportintressena överordnas mottagarländernas intressen, får det inte finnas någon tvekan: biståndets mål och mandat måste värnas. Ett uppenbart exempel på en målkonflikt som skulle kunna uppstå är om regeringen skulle börja binda biståndet.

Klimat och miljö

Den globala uppvärmningen, artutrotning och den fortsatta spridningen av miljögifter påverkar redan i dag på vatten- och matförsörjning, välfärd och hälsa och utgör stora och allvarliga hot mot våra samhällen. Hela planeten påverkas, men utsatta människor, grupper och regioner drabbas värst. Kampen om resurser och förändrade livsbetingelser på grund av klimat- och naturkrisen bidrar till konflikter och klimatrelaterade konflikter förutspås öka. Därför måste klimat- och miljöfrågorna fortsatt prioriteras och utgöra en integrerad del av det svenska biståndet.

Vi välkomnar att regeringen har uttalat höga ambitioner när det gäller klimatfinansiering och i finansiering av insatser för att bevara den biologiska mångfalden. För att utsatta och resurssvaga länder ska kunna investera i klimatsmarta lösningar, klimatanpassa sina samhällen och hantera förlust och skada av klimatkatastrofer behövs starkt finansiellt stöd. Påfyllnad och ökade bidrag till de globala klimatfonderna är viktigt, både för att möjliggöra detta finansiella stöd och för att bygga förtroende och tillit. Sverige har investerat såväl ekonomiska som personella resurser i uppbyggandet av den gröna klimatfonden och har en stark position på området, vilket ger stor möjlighet till inflytande över utvecklingen. Vidare är den globala miljöfonden en nyckel för genomförandet av Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework.

För att klimat- och miljöåtgärder ska kunna genomföras och vara långsiktigt hållbara och för att samhällen ska ha motståndskraft mot klimatförändringar, sjukdomar och naturkatastrofer krävs stabila och demokratiska institutioner. Fattigdomsbekämpning, hälsovård och utbildning minskar samhällets sårbarhet. Därför är klimat- och miljöarbete beroende av framgång och måste vara en integrerad del av annat utvecklingssamarbete. Stöd till miljöorganisationer och andra delar av civilsamhället som driver på för allt från hållbart jordbruk, fiske och skogsbruk till hållbara energilösningar och klimatanpassning är en helt central pusselbit för en positiv utveckling. I detta sammanhang är det av stor vikt att Sverige fortsatt ger stöd till människorätts- och miljöförsvare som med demokratiska och fredliga medel står upp för miljö och mänskliga rättigheter.

Vi noterar regeringens ambition att genom artikel 6 under Parisavtalet bidra med finansiering till klimatåtgärder i andra länder. Vi ser också ambitionen att länka klimatinvesteringar till svenska företag. Det är välkommet att Sverige bidrar med investeringar och finansiering av

viktiga klimatåtgärder i länder som inte har egna resurser men effektivt klimatstöd måste bygga på långsiktighet, lokalt ägarskap och kompetens samt ömsesidighet. Det är vidare centralt att skilja på bistånd och åtgärder som genomförs för att möta Sveriges egna klimatåtaganden. Sverige har mycket goda möjligheter att nå klimatmålen med nationella åtgärder. Överföring av utsläppsrättigheter under artikel 6 får inte leda till en ambitionssänkning för Sveriges nationella klimatpolitik och heller inte försvåra för de länder där projekten genomförs.

Kvinnors, flickors och hbtqi+-personers rättigheter

Motståndet mot kvinnors, flickors och hbtqi+-personers rättigheter samt sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) är fortsatt starkt och drivs av bland annat repressiva stater, trosbaserade och konservativa aktörer till både höger och vänster på den politiska skalan. Motståndet är del av en global trend där mänskliga rättigheter, internationellt samarbete och multilateralism ifrågasätts. Religions- och övertygelsefrihet misstolkas och sätts ibland i direkt motsats till andra mänskliga rättigheter, vilket bidrar till en ökad polarisering i många länder och på global nivå. Polariseringen gör även att religion och religionens roll förenklas och förvanskas. Det gäller även exempel där religion också främjar frihet och jämställdhet. Det finns ett stort behov av att alla aktörer, inklusive religiösa aktörer, tar tydlig ställning för kvinnors, flickors och hbtqi+-personers rättigheter, inklusive SRHR, och visar att det inte finns någon motsättning mellan religion och jämställdhet. Det är centralt att regeringen värnar och främjar strategiska allianser och breda partnerskap mellan progressiva trosbaserade aktörer och sekulära aktörer, mellanstatliga organisationer och regeringar som arbetar för jämställdhet, där alla har olika kompletterande roller.

Vi uppmanar också regeringen att fortsätta prioritera stöd och anslag till organisationer som främjar kvinnors, flickors och hbtqi+-personers rättigheter samt göra genusintegrerade konsekvensanalyser innan beslut fattas om att slå ihop eller skära ner på olika geografiska och tematiska strategier.

Ledorden långsiktighet, effektivitet och transparens

För att förverkliga viktiga resultat inom ovan nämnda ämnesområden har regeringen valt att betona ledorden långsiktighet, transparens och effektivitet, vilket vi välkomnar. Eftersom våra organisationer har arbetat länge i det svenska utvecklingsarbetet, och har erfarenhet av både egna och andra biståndsaktörers verksamhet, vill vi göra ett särskilt medskick när det gäller dessa ledord.

Långsiktighet

Erfarenheter visar att långsiktiga utvecklingsarbeten med hög grad av förutsägbarhet ger bättre och mer hållbara resultat än kortsiktiga projekt. Utvecklingsinsatser innebär alltid risker, och där behoven är störst tenderar riskerna också att vara det. Biståndsgivare måste också vara lyhörda för snabbt ändrade behov och beredda att justera insatser utifrån förändringar i den kontext där insatserna genomförs. Pandemin är ett aktuellt exempel. Ett långsiktigt förhållningssätt kräver flexibilitet i övergången mellan humanitära och långsiktiga insatser, samt starkt fokus på förebyggande insatser som är mer effektiva och mindre kostsamma än att rycka ut när katastrofen väl är ett faktum.

Det är viktigt att undvika den ryckighet och oförutsägbarhet som är följden av avräkningsbeslut och snabba omprioriteringar under ett pågående budgetår. I enlighet med "Gemensamma Åtaganden" är det också önskvärt att stora förändringar inom biståndspolitikerna föregås av en dialog med samarbetspartner och konsekvensanalyser för att undvika att försvåra för människor som lever i utsatthet.

Transparens

Principen om transparens gäller alla aktörer och är en förutsättning för effektiv resursanvändning, ansvarsutkrävande och en meningsfull dialog. Transparens och öppenhet är vidare en förutsättning för att förebygga och bekämpa korruption, men behövs också för att stärka biståndets kvalitet. Det kräver i sin tur att mottagarna är delaktiga och har ett ägarskap i insatserna. För det krävs information och involvering i beslutsprocesser kring val av insatser och metoder. Med detta som utgångspunkt är det viktigt att regeringen säkerställer transparens i vägvalsfrågor och beslutsprocesser. Det innebär bland annat öppenhet med tidsplaner och dokument samt utrymmen för dialog, exempelvis inom ramen för de Gemensamma Åtagandena, GÅ. Det skapar förutsättningar för en meningsfull dialog där konsekvenser kan analyseras av våra samarbetspartner och där olika aktörer kan bidra med sina erfarenheter och kompetenser. Transparens och dialog tar tid, men borgar för hållbara resultat över tid. Det är också skälet till att vi uppmanar regeringen att presentera reformagendan i form av en skrivelse till riksdagen, vilket möjliggör en bred demokratisk debatt och genomlysning.

Effektivitet

Som regeringen vet finns ett internationellt ramverk som slår fast vad effektivt utvecklingssamarbete är och hur det kan uppnås. Principerna för ett effektivt utvecklingssamarbete sammanfattas som 1, inkluderande nationellt ägarskap, 2, fokus på resultat, 3, inkluderande partnerskap, 4, transparens och ömsesidigt ansvarstagande. Principerna bygger på lång erfarenhet och gedigen forskning om vad som bidrar till bra utvecklingsresultat för alla människor. De togs fram mot bakgrund av den brist på bland annat samordning och lokalt ägarskap som gjort att biståndsmedel inte används på ett sätt som ger maximalt resultat. En reformagenda utifrån ledordet effektivitet bör fokusera på hur väl insatserna bidrar till målet att stödja människor som lever i fattigdom och förtryck och hur det ger dem större möjligheter till ekonomisk och social utveckling.

Ett sätt att stärka effektiviteten är att prioritera arbetet för att stärka det lokala ägarskapet i planering, styrning och genomförande av insatser. Det innebär att biståndet utgår från mottagarens behov, prioriteringar och analyser. Det förutsätter lyhördhet och dialog med olika aktörer – inte minst civilsamhället i samarbetsländerna. Tyvärr går det trögt att leva upp till det internationella åtagandet för att öka det lokala ägarskapet, även för Sverige. Regeringen behöver mod och beslutsamhet för att reformera system och strukturer för att flytta makt och säkerställa lokalt ägarskap. Inspireras gärna av de innovativa metoder som civilsamhället utvecklat!

Prioritering av civilsamhället

Det finns goda skäl för ökad prioritering av civilsamhällets organisationer i Sveriges utvecklingssamarbete. Genom lokal närvaro och förankring, legitimitet och nätverk, bidrar de ofta till ökad effektivitet och relevans i arbetet samt till att stärka människors delaktighet och egenmakt. Civilsamhällesorganisationer har i många sammanhang särskilda möjligheter att nå ut lokalt, liksom möjlighet att bidra till normförändringar när det gäller bland annat jämställdhet. Ett aktivt civilsamhälle som granskar makten och utkräver ansvar behövs också för att främja och försvara demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer. Här utvecklas och skapas människors egna möjligheter att känna till sina rättigheter och utkräva dem. Det ger möjlighet att påverka sina liv och samhället i stort, vilket är grunden i att utveckla och stärka demokratier. Därför är det så viktigt att stärka **civilsamhällets möjligheter att verka som utvecklingsaktörer i egen rätt** utifrån egna strategier och prioriteringar, vilket framförallt CSO-strategin möjliggör. Civilsamhället ska inte reduceras till

att bara vara genomförare av regeringens prioriteringar. I det här sammanhanget uppmanar vi regeringen att ta fram en handlingsplan för att genomföra OECD-DAC:s riktlinjer för stödet till och samarbetet med civilsamhället, i vilken också måste ingå åtgärder för att möjliggöra en internationellt samordnad förenkling och harmonisering av avtalskrav.

Civilsamhällets och människorätts- och miljöförsvarens utrymme måste också försvaras genom ekonomiskt stöd, aktivt arbete i utlandsmyndigheterna och uppmärksamhet i samband med besök av ministrar och representanter för svenska myndigheter och organisationer.

Slutord

Vi ser fram emot fortsatt dialog om reformagendan inklusive möjlighet för civilsamhället att fortsätta dela med sig av sina kunskaper och erfarenheter. I syfte att värna transparens och långsiktighet är det angeläget att reformagendan förankras genom en skrivelse till Sveriges riksdag. Därigenom möjliggörs en bred demokratisk diskussion och genomlysning av framtidens svenska utvecklingspolitik.

Erik Lysén, chef, Act Svenska kyrkan

Karin Lexén, generalsekreterare, Naturskyddsföreningen

Maria Nyberg, generalsekreterare, Union to Union

Anna Tibblin, generalsekreterare, We Effect

Anna Stenvinkel, generalsekreterare, ForumCiv

Peter Brune, generalsekreterare Warchild

Brian Kelly, generalsekreterare, Emmaus Stockholm

Ulrika Strand, generalsekreterare, Fonden för mänskliga rättigheter

Annelie Börjesson, ordförande, FN-förbundet

Ingela Holmertz, generalsekreterare, RFSU

Alexandra Klang, Verksamhetsledare, Svalorna Indien Bangladesh

Petra Tötterman Andorff, generalsekreterare, Kvinna till Kvinna

Gustaf Lind, generalsekreterare, WWF

Mattias Brunander, generalsekreterare, Diakonia

Louise Lindfors, generalsekreterare, Afrikagrupperna